

У монографії обґрунтовуються засади соціальної моделі національної економічної системи. Зокрема розкрито сукупність юридичних засобів, заснованих на вільному розвитку індивіда, реальних гарантіях економічних свобод, функціонуванні засад вільної ринкової соціально орієнтованої економіки та збереженні довкілля. Окрему увагу приділено дослідженню правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку національної економіки в умовах процесів глобалізації. З точки зору європейської інтеграції та інших регіональних форм економічної співпраці розкрито основні напрями правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку економічної системи України. Висвітлено систематику національних та міжнародних засобів захисту соціальних та економічних прав.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ:
ІНСТИТУЦІЇ, ПРАВИЛА, ПРОЦЕДУРИ

Ужгородський національний університет
Науково-дослідний інститут порівняльного
публічного права та міжнародного права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ:

ІНСТИТУЦІЇ

правила

процедури

helvetica.ua

За ред. проф.
Михайла Савчина

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Науково-дослідний інститут
порівняльного публічного права та міжнародного права
Юридичний факультет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ:
ІНСТИТУЦІЇ, ПРАВИЛА, ПРОЦЕДУРИ**

Монографія

За редакцією професора М. В. Савчина

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

УДК 340:338(02.064)

П68

Рецензенти:

Гришук Оксана Вікторівна, доктор юридичних наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка;

Поєдинок Валерія Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри господарського права та господарського процесу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою
юридичного факультету Ужгородського національного університету
(протокол № 12 від 21.12.2021 р.)*

*Видання здійснено у рамках національного проекту
прикладних наукових досліджень*

**«Правове регулювання економічної системи у контексті глобалізації:
свобода, інституції, процедури, інновації, перспективи»**

П68 Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури : монографія / за ред. проф. М. В. Савчина. — Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. — 830 с.

ISBN 978-966-992-672-2

У монографії обґрунтовуються засади соціетальної моделі національної економічної системи. Зокрема розкрито сукупність юридичних засобів, заснованих на вільному розвитку індивіда, реальних гарантіях економічних свобод, функціонуванні засад вільної ринкової соціально орієнтованої економіки та збереженні довкілля. Окрему увагу приділено дослідженню правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку національної економіки в умовах процесів глобалізації. З точки зору європейської інтеграції та інших регіональних форм економічної співпраці розкрито основні напрями правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку економічної системи України. Висвітлено систематику національних та міжнародних засобів захисту соціальних та економічних прав.

УДК 340:338(02.064)

ISBN 978-966-992-672-2

© Авторський колектив, 2021
© НДІ порівняльного публічного права
та міжнародного права, 2021

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	10
СПИСОК СУДОВИХ РІШЕНЬ	11
ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1	
ОСНОВНІ МОДЕЛІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	
<i>Вступ</i>	20
1.1. Основні моделі втручання держави у економічні свободи та діяльність економічних інституцій (Михайло Савчин, Тетяна Карабін)	21
1.2. Соціетальна модель правового регулювання економічної системи (Михайло Савчин, Тетяна Карабін)	44
1.3. Основоположні принципи права та економічна система (Михайло Савчин, Ярослав Лазур, Олександр Білаш)	58
<i>Висновки</i>	70
РОЗДІЛ 2	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ (Михайло Савчин)	
<i>Вступ</i>	72
2.1. Чотири вершини переходу	73
2.2. Економічні інституції та трансформації	108
2.3. Перехідна економіка та демократична підзвітність	118
<i>Висновки</i>	132
РОЗДІЛ 3	
ПРАВОВА ГЛОБАЛІСТИКА ТА ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ	
(Михайло Савчин)	
<i>Вступ</i>	134
3.1. Національний суверенітет та транснаціональність у правовому регулюванні економічної системи	135

3.2. Юридичні інструменти забезпечення національних інтересів та міжнародне співробітництво у сфері економіки	150
3.3. Право на епідемічну безпеку та економічна система: національне та транснаціональне	171
3.4. Трансгуманізм: основні тенденції розвитку (Тереза Попович)	188
<i>Висновки</i>	200

РОЗДІЛ 4
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ

<i>Вступ</i>	202
4.1. Межі втручання держави у діяльність економічних інституцій: конституційно-адміністративні аспекти (Тетяна Карабін, Михайло Савчин)	203
4.2. Ефективність правового регулювання податкових відносин та свобода економічної діяльності (Ярослав Греца)	219
<i>Висновки</i>	240

РОЗДІЛ 5
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

<i>Вступ</i>	241
5.1. Конституційний захист економічної конкуренції: систематика та енергетичний ракурс (Михайло Савчин)	241
5.2. Юридичний механізм захисту економічної конкуренції (Олександр Дякулич)	254
5.3. Юридичний захист конкуренції на енергетичному ринку (Ярослав Чекер, Дмитро Мельнік)	275
<i>Висновки</i>	294

РОЗДІЛ 6
ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ (Тетяна Карабін)

<i>Вступ</i>	295
6.1. Призначення законодавства про публічні закупівлі	296

6.2. Сфера застосування законодавства про публічні закупівлі	301
6.3. Принципи публічних закупівель	304
6.4. Процедура закупівель	310
6.5. Оскарження та контроль	314
<i>Висновки</i>	319

РОЗДІЛ 7

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ

(Олександр Грін)

<i>Вступ</i>	321
7.1. Сучасні підходи до реформування механізмів управління здоров'ям	322
7.2. Нова модель фінансування системи охорони здоров'я в умовах реформи	328
7.3. Реформа первинної медичної допомоги	334
7.4. Реформа вторинної і третинної медичної допомоги	341
7.5. Механізм внесення медичних записів, записів про направлення та рецептів на лікарські засоби до Реєстру медичних записів	347
7.6. Реформування фармацевтичного сектору в умовах проведення медичної реформи	350
7.7. Програма реімбурсації лікарських засобів «Доступні ліки» в системі державних гарантій медичного обслуговування населення	352
7.8. Державне регулювання відпуску медичних препаратів у зарубіжних країнах	357
<i>Висновки</i>	360

РОЗДІЛ 8

ПРИВАТНОПРАВОВИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ

<i>Вступ</i>	361
8.1. Право на самообмеження: цивільстичний огляд окремих економічних свобод (Оксана Кіріяк)	362

8.2. Економічна свобода v. право на приватність (Віталій Гаделія)	376
8.2.1. Нормативно-правова база в сфері захисту персональних даних	377
8.2.2. Практика застосування законодавства в сфері захисту персональних даних	379
8.3. Економічна свобода юридичних осіб приватного права (Вікторія Надьон)	392
8.4. Економічні свободи учасників сімейних відносин (Марія Менджул)	413
<i>Висновки</i>	430

РОЗДІЛ 9
ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

(Катерина Некіт)

<i>Вступ</i>	432
9.1. Особливості фідучії як континентальної моделі довірчої власності	433
9.2. Специфіка правового регулювання довірчої власності в Україні	437
9.3. Забезпечувальна довірча власність в українському законодавстві: проблеми та перспективи	446
<i>Висновки</i>	460

РОЗДІЛ 10
ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ДОГОВІР У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

(Анна Штефан)

<i>Вступ</i>	464
10.1. Загальні вимоги до ліцензійного договору	465
10.2. Загальна характеристика істотних умов договору	472
10.3. Істотні умови ліцензійного договору	476
<i>Висновки</i>	493

РОЗДІЛ 11**КОМЕРЦІЙНЕ ПРАВО ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНСТИТУЦІЇ**

<i>Вступ</i>	494
11.1. Окремі аспекти правового статусу господарських товариств (Вадим Рошканюк)	495
11.2. Основні риси та роль цифрової економіки у комерційній діяльності (Аліна Гусь)	507
11.3. Доктрина заборони суперечливої поведінки як засіб виявлення недобросовісності (Олександр Поліводський)	529
11.4. Проблема співвідношення публічного та приватного інтересу при вирішенні земельних спорів (Олександр Поліводський)	545
<i>Висновки</i>	565

РОЗДІЛ 12**ІННОВАЦІЇ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

(Ольга Розгон)

<i>Вступ</i>	568
12.1. Свобода підприємницької діяльності та свобода наукових досліджень	569
12.2. Підходи до розуміння правових категорій «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес»	576
12.3. «Господарська діяльність», «підприємницька діяльність», «комерційна діяльність» і «підприємництво»: співвідношення понять та їх сутність	581
12.4. «Інноваційний продукт» та «інноваційна продукція» як результати інноваційної діяльності	587
12.5. Комерціалізація результатів наукових досліджень та розробок і трансфер технологій як процеси інноваційної діяльності	593
12.6. Договірні відносини у сфері трансферу технологій	598
12.7. Окремі аспекти правового статусу учасників інноваційного процесу та суб'єктів трансферу технологій	614
<i>Висновки</i>	621

РОЗДІЛ 13
ГОСПОДАРСЬКА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ
ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА
(Олександр Гарагонич, Юрій Бисага)

<i>Вступ</i>	622
13.1. Сутність і значення категорії господарська правосуб'єктність	622
13.2. Структура господарської правосуб'єктності	637
13.3. Усталені підходи до розуміння сутності господарської компетенції	643
13.4. Правова природа господарської правоздатності	656
<i>Висновки</i>	662

РОЗДІЛ 14
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ
(Вікторія Надьон)

<i>Вступ</i>	663
14.1. Доктринальний підхід до проблеми визначення юридичної відповідальності (цивільно-правової відповідальності)	664
14.2. Співвідношення юридичної відповідальності (цивільно-правової відповідальності) та санкції як правових категорій	673
14.3. Окремі аспекти переддоговірної відповідальності	681
14.4. Випадки змішаної цивільно-правової відповідальності	684
14.5. Заходи оперативного впливу та цивільно-правова відповідальність (спільне та відмінне)	686
14.6. Проблемні аспекти самозахисту як форми захисту порушеного права	701
<i>Висновки</i>	709

РОЗДІЛ 15
ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

<i>Вступ</i>	711
15.1. Природа та характеристика соціально-економічних прав людини (Михайло Савчин)	712

15.1.1. Право власності	712
15.1.2. Свобода вибору занять та роду професії	720
15.1.3. Право на об'єднання в профспілки та право на страйк	723
15.1.4. Право на соціальний захист	725
15.1.5. Право на медичне забезпечення	732
15.1.6. Захист соціальних прав конституційною юстицією та економічний аналіз права	734
15.2. Захист соціально-економічних прав у практиці Європейського суду з прав людини (Юлія Ремінська)	752
15.2.1. Сутнісна природа соціально-економічних прав: сфера функціонального застосування Європейської конвенції	754
15.2.2. «Правозастосовне сплетіння» доктрин еволютивного методу тлумачення конвенційних норм та позитивних зобов'язань держави у сфері забезпечення соціально-економічних прав: бачення Суду	759
15.2.3. Правова аргументація ЄСПЛ у справах, пов'язаних із захистом соціально-економічних цінностей: деякі основні методологічні підходи	766
15.3. Соціально-економічні права людини в Україні крізь призму положень Європейської соціальної хартії (Яна Сімутіна)	782
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	807
ДОДАТОК	822
ДАНІ ПРО АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ	826

Список скорочень

ГК	Господарський кодекс України
ГПК	Господарський процесуальний кодекс України
ДФЄС	Договір про функціонування ЄС
ЕКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄС	Європейський Союз
ЄСХ	Європейська соціальна хартія
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУУД	Загальні умови укладення договорів
КАС	Кодекс адміністративного судочинства України
КСУ	Конституційний Суд України
КК	Кримінальний кодекс України
МВФ	Міжнародний валютний фонд
НЦЗ	Німецький цивільний законник (кодекс)
СОТ	Світова організація торгівлі
Угода про асоціацію, УА	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони
ЦК	Цивільний кодекс України
ЦПК	Цивільний процесуальний кодекс України
ШЗЗ	Швейцарський зобов'язальний закон

Список судових рішень

Рішення зарубіжних конституційних та верховних судів

1. BVerfGE 7, 377, 438–42 (*Apotheken-Urteil*).
2. BVerfGE, 2 BvR 859/15.
3. BVerfGE, 1 BvR 276/17 and 1 BvR 16/13, Entscheidungen von 6 November 2019.
4. BVerfGE, 2 BvR 859/15.
5. BVerfGE, 71, 183 (191).
6. *Chaoulli v. Quebec (Attorney General)*, [2005] 1 S.C.R. 791.
7. *Coppage v Kansas* 236 US 1, 22 (1914).
8. *Lloyd's bank Ltd. v. Bundy* [1974] EWCA Civ 8.
9. *Mantouvalou, V.* (2010, April 12). The Case for Social Rights.
10. *Nebbia v. New York*, 291 U.S. 502 (1934)
11. *R (on the application of Mahmood) v Secretary of State for the Home Departmen* [2001] 1 WLR 840 (EWCA)*Lochner v. New York*, 198 U.S. 45 (1905).
12. *R v Secretagay of Statefor Defence, exparte Smith and Grady* [1996] QB 517, 547.
13. *TMR Energy Ltd. v. State Property Fund of Ukraine*, 2003 FC 1517 (CanLII), 158.
14. *Ukraine v The Law Debenture Trust Corporation Plc* (Rev 1) [2018] EWCA Civ 2026 (14 September 2018), [2019] QB 1121, [2018] EWCA Civ 2026, [2019] 2 WLR 655, [2018] WLR(D) 583.
15. *West Coast Hotel Co. v. Parrish*, 300 U.S. 379 (1937).

Рішення ЄСПЛ

1. *Bélané Nagy v. Hungary* [GC], no. 53080/13, 13 December 2016.
2. *Bensaid v. the United Kingdom*, app. № 44599/98, ECHR 2001-I.
3. *Burghartz v. Switzerland*, Judgment on 22 February 1994 p., Series A no. 280-B.

4. *D. v. the United Kingdom*, 2 May 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-III.
5. *Draon v. France* [GC], no. 1513/03, 6 October 2005.
6. *Dubetska and Others v. Ukraine*, no. 30499/03, 10 February 2011.
7. *Ekoglasnost v. Bulgaria*, no. 30386/05, 6 November 2012.
8. *Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. the Netherlands*, 23 February 1995, Series A no. 306-B.
9. *Hatton and Others v. the United Kingdom*, no. 36022/97, 2 October 2001.
10. *Iatridis v. Greece* [GC], no. 31107/96, § 58, ECHR 1999-II.
11. *James and Others v. the United Kingdom*, 21 February 1986, Series A no. 98.
12. *Kopecký v. Slovakia*, no. 44912/98, § 35, 7 January 2003.
13. *M.M. v. the United Kingdom*, app. № 24029/07.
14. *Marie Izabella Zamoyski-Brisson v Poland and 3 other applications*, no. 19875/13, 12 September 2017.
15. *Marzari v. Italy*, no. 36448/97, ECHR 1999.
16. *Megadat.com SRL v. Moldova*, no. 21151/04, ECHR 2008.
17. *Peck v. the United Kingdom*, app. № 44647/98, ECHR 2003-I.
18. *Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland*, 29 November 1991, Series A no. 222.
19. *Powell v. the United Kingdom*, no. 45305/99, ECHR 2000-V.
20. *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany* [GC], no. 42527/98, ECHR 2001-VIII.
21. *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], nos. 37685/10 and 22768/12, 20 March 2018.
22. *Rasmussen v. Poland*, no. 38886/05, 28 April 2009.
23. *S.H. and Others v. Austria* [GC], no. 57813/00, ECHR 2011.
24. *Sargsyan v. Azerbaijan* [GC], no. 40167/06, ECHR 2015.
25. *Sciacca v. Italy*, app. № 50774/99, ECHR 2005-I.
26. *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, App. No. 48553/99, 27 July 2002.

27. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, App. Nos. 7151/75 and 7152/75, 23 September 1982.

28. *Ukraine v Russia (Re Crimea)*, App. nos. 20958/14 and 38334/18 [GC] 21 January 2012.

29. *Ünal Tekeli v. Turkey*, заява № 29865/96, параграф 42, ECHR 2004-X (витяги).

30. *Valkov and Others v. Bulgaria*, nos. 2033/04 and 8 others, 25 October 2011.

31. *Van der Musselle v. Belgium*, 23 November 1983, Series A no. 70.

32. *Van Marle and Others v. the Netherlands*, 26 June 1986, Series A no. 101.

33. *Wallová and Walla v. the Czech Republic*, no. 23848/04, 26 October 2006.

34. *Winterstein and Others v. France*, no. 27013/07, 17 October 2013.

35. *Z. v. Finland*, 25 лютого 1997 р., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I.

36. Зеленчук і Цицюра проти України, заяви № № 846/16 та 1075/16, від 22 серпня 2018.

37. Кривенький проти України, заява № 43768/07, рішення від 16 травня 2017 р.

Рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду

1. Рішення КСУ № 2-рп/99.
2. Рішення КСУ № 2-рп/2000.
3. Рішення КСУ № 1-рп/2002.
4. Рішення КСУ № 10-рп/2004.
5. Рішення КСУ № 29-рп/2009.
6. Рішення КСУ № 5-рп/2010.
7. Рішення КСУ № 7-рп/2013.
8. Рішення КСУ № 3-рп/2015.
9. Рішення КСУ № 5-рп/2018.

10. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 18 січня 2017 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65537651>

11. Постанова [КГС ВС] від 17.01.2018 р. у справі № 908/184/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71676338>

12. Постанова [КЦС ВС] від 30 січня 2018 р. у справі № 756/7489/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*, URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72073900>

13. Постанова [ВП ВС] від 13.03.2018 р. у справі № 914/881/17, *Єдиний державний реєстр судових рішень*, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72819699>

14. Постанова [КЦС ВС] від 18.04.2018 № 753/11000/14-ц URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/73500675>

15. Постанова [ВП ВС] від 3 квітня 2019 р. № 333/6020/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81573936>

16. Постанова [КАС ВС] від 15.09.2020 № 635/7878/16-а *Єдиний державний реєстр судових рішень*, URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91538349>

ВСТУП

Глобалізація сама по собі змінює світ на єдиних засадах, щодо яких існує згода. Ці процеси найчастіше пов'язані із економічними процесами, які потім супроводжуються політичною інтеграцією. В основі цієї інтеграції лежить ідея солідарності зокрема через концепт світового громадянського суспільства, репрезентованого мережею неурядових організацій

Українська економіка знаходиться на перехресті. Певною мірою така невизначеність, а з іншого боку – нові можливості, пов'язані із недовершеністю правового регулювання. Сучасні тенденції розвитку правової, економічної та політичної системи в Україні дозволяють цілком істотно змінити ціннісні орієнтири, що може мати вирішальне значення для правового регулювання економічної системи.

У світлі цього у цьому виданні викладено основні міркування щодо визначення оптимальної моделі правового регулювання економічної системи України в умовах глобалізації відповідно до критеріїв верховенства права, свободи, поваги людської гідності, інноваційного та сталого розвитку. Монографія розвинула основні положення посібника, який був присвячений ефективності правового регулювання економічної системи. Тут же економічна система розглядається через призму інституцій, правил і процедур як важливих компонентів і критеріїв якості її правового регулювання.

У монографії обґрунтовуються засади соціетальної моделі національної економічної системи. В якості засад цієї моделі розглядаються сукупність юридичних засобів, заснованих на вільному розвитку індивіда, реальних гарантіях економічних свобод, функціонуванні засад вільної ринкової соціально орієнтованої економіки та збереженні довілля. Подолання економічної рецесії

2008–2010 років та пандемії коронавірусу, збалансований підхід у механізмах ринкового саморегулювання та організаційної ролі держави, наддержавних інституцій та міжнародних організацій можуть сприяти формуванню соціетальної моделі економіки. Цей підхід поєднує у собі відносини ієрархії та координації, визнання державою правил, які сформовані економічними акторами та вирішальної ролі держави в алокації ресурсів, необхідних для вирішення непередбачуваних обставин та чинників, перед якими опинилася сучасна економіка. Соціетальна модель економіки дозволяє забезпечити визначення сфери інтересів її акторів, сприяти у формулюванні справедливих правил гри на ринку на основі фундаментальних принципів права – поваги до людської гідності, свободи, рівності, демократичної підзвітності та підконтрольності.

Ціннісні установки та орієнтири щодо конкурентоспроможності, належної ділової практики на ринку забезпечують через інструменти економічного конституціоналізму, регуляторної держави та демократичної підзвітності. Засобами їх забезпечення служать верховенство права, незалежні державні регулятори та вимоги прозорості й належної правової процедури. Під цим кутом окрему увагу приділено дослідженню правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку національної економіки в умовах процесів глобалізації. З точки зору європейської інтеграції та інших регіональних форм економічної співпраці розкрито основні напрями правового забезпечення інноваційного та сталого розвитку економічної системи України.

У монографії розкрито основні моделі втручання держави в економічну систему, зокрема розкриваються тенденції до формування соціетальної моделі економічної системи. Окрему увагу приділено питанням ефективності правового регулювання та функціонування економічних інституцій, його особливостей у перехідних економіках. Висвітлено еволюцію національного суверенітету через призму транснаціональності у правовому

регулюванні економічної системи, а також за допомогою юридичних інструментів забезпечення національних економічних інтересів. На прикладі забезпечення епідемічної безпеки розкрито особливості взаємодії національного та транснаціональних елементів, а також основні риси і тенденції розвитку трансгуманізму. У якості ключових критеріїв цього процесу розглядаються людська гідність, цілісність індивіда та роль свободи розвитку індивіда у здійсненні економічних свобод.

У рубриці адміністративно-правових аспектів економічних інститутів висвітлено межі адміністративного втручання в економічні інституції та ефективності правового регулювання податкових відносин. Розкрито конституційні та адміністративні засади забезпечення економічної конкуренції, зокрема висвітлено її особливості на ринку енергетики, що має вкрай важливе значення, оскільки ця галузь є тригером сучасних трансформацій на національних і глобальних ринках. Україна є інноваційною у сфері здійснення публічних закупівель, чому присвячено окрему частину роботи, в якій також розглянуто перспективи удосконалення цієї сфери юридичної діяльності.

Праця також зачіпає приватно-правові аспекти економічних свобод, зокрема природи окремих свобод з точки зору їх самообмеження, права на приватність, ліцензійних договорів у сфері авторського права, економічних свобод у сімейному праві, особливостей юридичних осіб приватного права. У контексті розвитку комерційного права висвітлено особливості формування накопичувальної системи пенсійного страхування, розвитку цифрової економіки, інновацій у підприємницькій діяльності та свободи наукових досліджень, доктрини заборони суперечливої поведінки як засіб виявлення недобросовісності.

У сфері комерційних правовідносин монографія зачіпає проблеми правового статусу господарських товариств, основні риси та роль цифрової економіки у комерційній діяльності, доктрини заборони

суперечливої поведінки як засобу виявлення недобросовісності та проблеми співвідношення публічного та приватного інтересу при вирішенні земельних спорів. Також розкривається проблематика правосуб'єктності учасників комерційних відносин з точки зору господарського законодавства¹.

Окремо заслуговує на увагу розкриття інновацій у підприємницькій діяльності, в якій також значно приділено увагу питанням забезпечення академічної свободи, оскільки інновації зачіпають впровадження результатів наукової і науково-технічної діяльності у комерційній сфері. Саме у такій площині слід розглядати розвиток економічних процесів та ступінь втручання держави, яка має брати участь у фінансуванні інноваційних проектів на засадах державно-приватного партнерства. Розкрито особливості доктринальних підходів до проблеми визначення юридичної відповідальності (цивільно-правової відповідальності), співвідношення

¹ Про дискусійність того підходу варто нагадати рішення Федерального суду Канади у спорі, що стосувався накладання арешту на літаки КБ Антонов з метою погашення суверенних боргів України (*TMR Energy Ltd. v. State Property Fund of Ukraine*, 2003 FC 1517 (CanLII), 158), який у зв'язку із суперечливістю юридичних конструкцій права України щодо оперативного управління майном з огляду на гарантії права власності, застосував право Канади, звільнивши з-під арешту українські літаки як такі, що належать компанії, хоча яка належить державі, однак на ринку вона вступає цілком як самостійний суб'єкт для здійснення комерційної діяльності на приватно-правових засадах:

«158. Крім того, оскільки це питання має відношення до результату, я вважаю, що дебати експертів щодо питання про те, чи можуть державні активи, виділені держпідприємству, бути арештовані та продані під час виконання судових рішень проти держави або підприємство є суто теоретичним. Він не відображає стан українського законодавства з тієї простої причини, що українське законодавство не розглядає це питання і не дає відповіді на це питання. Перехід української економіки до ринкової економіки та її правової системи до системи, що визнає приватне підприємництво та власність, просто подолав її законодавчу базу, а нові закони, прийняті для підтримки вільної ринкової економіки, здається, не відповідають запланованому та всеохопному законодавству. <...> З огляду на масштабність завдання перетворення правової системи радянського зразка на ринкову систему, а також швидкість, з якою це було зроблено, не дивно, що результат має виглядати хаотичним, надмірним і суперечливим. У цьому контексті визнання того, що логічного вирішення юридичної головоломки може не існувати, є, можливо, більш шанобливим і вірним для української системи, ніж спроба вбити рішення, засноване на «логіці» наших правових інститутів, в українське законодавство.

цивільно-правової відповідальності та санкції як правових категорій, окремих аспекти переддоговірної відповідальності

Завершується монографія характеристикою природи соціально-економічних прав та їх юридичного захисту, а також їх забезпечення засобами конституційної юстиції та у практиці Європейського суду з прав людини. Також розкривається проблематика захисту соціально-економічних прав з точки зору економічного аналізу права та його ціннісного виміру, а також роль Європейської соціальної хартії у подальшій еволюції та підвищенню ефективності захисту прав людини

Монографія розрахована на магістрів та аспірантів, які проводять дослідження у відповідних сферах юриспруденції, а також для фахівців, які спеціалізуються у сфері юриспруденції, економіки та соціології.

З повагою,
доктор юридичних наук, професор
Михайло Савчин